

Aldona Żurek*

SINGLE – KATEGORIA SPOŁECZNA I STYL ŻYCIA

Abstrakt. Badaniami na temat singli polscy socjolodzy zajmują się dopiero od kilkunastu lat, mimo znacznie dłuższej historii singlizmu w Polsce. Dlatego określenie tego, kto powinien być obiektem takich badań, nie jest jednoznaczne. Niniejszy tekst poświęcony jest analizie statutowych cech osób żyjących w pojedynkę, takich jak stan cywilny, wiek, typ gospodarstwa domowego i środowiska lokalnego, uzupełnionych o zespół czynników o charakterze subiektywnym (autodefiniowanie, wybór stylu życia). Artykuł zawiera także omówienie stylu życia singli w kontekście wartości takich jak prywatność, niezależność, samotność, wolność, zabawowość i towarzyskość. Ponadto niniejszy artykuł przedstawia typy singlizmu w nawiązaniu do charakteru relacji między singlami a ich środowiskiem społecznym. Kolejno omówione zostały: singlostwo osamotnione, singlostwo samodzielne, singlostwo plemienne, singlostwo rodzinne oraz singlostwo nieselektywne.

Słowa kluczowe: single, singlostwo, wartości, styl życia, kategoria społeczna.

1. Singlostwo – statusowe cechy osób żyjących w pojedynkę

Pozostawanie w jakiegoś typu wspólnocie, z przewagą tych, które mają rodzinny charakter, uznawane jest za naturalną dla człowieka postać jego egzystencji. Zdanie mówiące, że każdy był, jest i będzie członkiem jakiejś grupy rodzinnej jest tego znakomitą egzemplifikacją. Jednak atrakcyjność takiego stylu życia, w którym wzory zachowań, działania, respektowane wartości czy przejawiane postawy mają związek ze strukturami rodzinnymi jest coraz częściej wypierane przez nierodzinne style życia. Pośród nich szczególne miejsce zajmuje styl realizowany przez osoby żyjące w pojedynkę. Ma to miejsce z jednej strony ze względu na stale zwiększającą się kategorię singli. Prognozy demograficzne opracowywane dla Polski do 2035 r. mówią, że liczba osób składających się na tę kategorię zwiększy się co najmniej o jedną czwartą, a więc o około 900 tys. Oznaczać to będzie, że co trzeci dorosły Polak będzie miał status singla (GUS 2008). Z drugiej strony mamy do czynienia z tym zjawiskiem ze względu na to, że sposób życia singli nie jest już tylko alternatywą dla rodzinnych stylów życia, ale docelowym projektem życiowym dla powiększającego się grona kobiet i mężczyzn.

* Dr hab., Instytut Socjologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ul. Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań; alzurek@amu.edu.pl.

Począwszy od lat 70. XX w., kiedy rozpoczęły się systematyczne badania socjologiczne na ten temat, podstawowymi kryteriami wyróżniania singli była ich samodzielność ekonomiczna oraz aktualny status cywilny (por. Brown 1970; Adams 1976; Stein 1976; Cargan, Melko 1982). Przyjmowano, że singlami stawały się osoby, które nie pozostawały w związku małżeńskim oraz te, które uzyskały samodzielność finansowo-materialną. Przyjęte kryteria miały zatem demograficzno-ekonomiczny charakter. W prowadzonych badaniach dotyczących singli uwzględniano heterogeniczność tej kategorii, wprowadzając podział na subkategorie związane z czasem pozostawania singlem, przyczynami stojącymi za samodzielnym życiem (Stein 1981), statusem wynikającym ze stanu cywilnego człowieka (Rubinstein 1987), a także ich „pojedynczością”, mającą związek z samodzielnie prowadzonym gospodarstwem domowym (Cargan, Melko 1982).

Zasadność czy – ściśle rzecz ujmując – badawcza użyteczność takich dystynkcji wiąże się głównie z tym, iż stosując wyróżnione powyżej zmienne, można z dużym prawdopodobieństwem określić liczbę singli, korzystając z danych, które wykorzystywane są w badaniach demograficznych. Jeśli bowiem za singla uznajemy osobę, która prowadzi samodzielne gospodarstwo domowe i jednocześnie jej status cywilny to stan wolny (niezamężna/nieżonaty), to łatwo na podstawie spisów powszechnych i badań cząstkowych określić liczbę singli w skali państw i regionów. Dane obejmujące inne zmienne, w tym dotyczące motywów pozostawania poza strukturami rodzinnymi, nieobjęte badaniami, jakie prowadzone są przez demografów, znajdują się poza możliwościami ich oszacowania.

Natomiast przed badaczami zajmującymi się tą problematyką pojawiają się dylematy dotyczące konieczności uwzględnienia kolejnych kryteriów, które wskazywałyby na specyficzny charakter, jaki ma kategoria społeczna nazywana singlami.

Po pierwsze, są nimi dystynkcje wyraźnie odróżniające singli od osób, które określić można jako rodzinnych. Ideologia małżeństwa i rodziny dominuje i ona definiuje singli oraz określa obszary badawcze (DePaulo, Morris 2005: 58). Powoduje również dyskryminację singli na wielu płaszczyznach życia społecznego. Czynnikiem tym jest przynależność do grupy opartej na więziach wspólnotowych (instytucjonalnych lub nie), mającej wykrystalizowaną strukturę i łączącą ludzi, którzy afirmują przynależność do niej. Single nie są członkami takich grup. Dlatego ojciec samotnie wychowujący dziecko, kohabitant (w związku homo- czy heteroseksualnym) czy ktoś, kto współtworzy wspólnotę mieszkaniową nie jest singlem. Za singla nie można uznać też kobiety bądź mężczyzny, którzy pozostają w stałym związku, w którym podstawą takiego stosunku społecznego jest więź miłosno-seksualna, dodatkowo połączona z tą mającą materialno-ekonomiczny charakter. Ponadto przyjęcie takiej perspektywy kieruje badacza w stronę kryteriów wyodrębnienia singli, mających raczej subiektywną niż obiektywną naturę (por. Kuklińska 2012: 39). Autodefiniowanie siebie jako singla prowadzi do

paradoksalnej sytuacji, w której każda kobieta i każdy mężczyzna może zostać uznany za singla, bez względu na aktualny status małżeński czy członkostwo w grupie rodzinnej. Oczywiście oznaczanie siebie w perspektywie posiadania statusu singla jest budowane na podstawie osobistych doświadczeń osób żyjących w pojedynkę, jednak równie istotne są poglądy na ten temat obecne w strukturach i sieciach społecznych, w których funkcjonuje taka osoba. Dlatego należy uznać, że natura singlizmu jest raczej skutkiem podzielenia podobnych sądów, odwołujących się do skryptów istniejących w kulturze, niż subiektywnego oznaczania siebie przez jednostkę (Gergen 1999).

Wiek jest kolejnym czynnikiem utożsamianym ze statusem singla. Nie można go jednak uznać za najważniejsze kryterium pozwalające na odróżnienie singli od innych kategorii społecznych. W pracach części polskich badaczy zajmujących się problematyką ludzi żyjących w pojedynkę jako jedno z kryteriów pojawia się założenie, iż singlem jest osoba młoda (por. Czernicka 2008; Kuklińska 2012), to znaczy taka, która nie ukończyła jeszcze 35–40. roku życia. Natomiast w literaturze światowej poświęconej temu zagadnieniu istnieją liczne prace, w których obiektem badań były osoby znajdujące się w fazie późnej dorosłości, a nawet w wieku podeszłym (por. Cockrum, White 1985; Arikian i in. 1996; Lewis, Moon 1997). Jak bowiem uzasadnić to, że singlem jest 40-lletnia, prowadząca jednoosobowe gospodarstwo domowe, mieszkanka stolicy, a nie jest nim 65-letni rolnik, samotnie mieszkający i gospodarujący? Każda z tych osób może nigdy nie zmienić swojego aktualnego statusu, lub też po spełnieniu dodatkowych warunków brzegowych połączyć się więzią instytucjonalną (lub nie) z partnerem. Rynek małżeński czy – szerzej rzecz ujmując – rynek partnerski ma otwarty charakter i nie jest nakierowany jedynie na młode osoby. Zatem zdecydowanie nie można przyjąć, że pozostawanie singlem jest związane z młodym wiekiem kobiety czy mężczyzny, przy jednoczesnym założeniu, że z singlami można spotkać się tylko w wielkich miastach, czego doskonałym przykładem jest zjawisko semiurbanizacji.

Za istotne, choć niewystarczające dla wyróżnienia singli kryterium należy uznać stan cywilny kobiet i mężczyzn, który jednoznacznie wskazywać musi na ich samodzielność życiową. Czynniki ten pozwala na wyodrębnienie kilku podkategorii singli ze względu na prawno-administracyjny charakter ich sytuacji życiowej (Żurek 2008). Singiel, ktoś żyjący w pojedynkę, to osoba, która jest panną/kawalerem, rozwódką/rozwodnikiem, wdową/wdowcem i jednocześnie nie pozostaje w nieformalnym związku hetero- lub homoseksualnym. Ewentualne związki miłosno-uczuciowe nie mogą mieć stałego charakteru. Niewystępowaniu trwałej więzi uczuciowej towarzyszy samodzielne zamieszkiwanie i prowadzenie gospodarstwa domowego.

Przyjęcie prawnych, ekonomicznych i obyczajowych kryteriów opisujących kategorię singli należy uznać za konieczne, jednak niewystarczające. Obok powyższych przyjmuje się założenie mówiące o tym, że singlem stajemy się, podej-

mując stosowne w tej mierze decyzje. Życie w pojedynkę jest, zdaniem samych singli, wypadkową dokonywanych w tej mierze wyborów, jak i pojawiających się barier, które uniemożliwiły zawarcie związku małżeńskiego czy stworzenie związku partnerskiego (Arkian i in. 1996).

Efektom przyjęcia takiego założenia jest podział singli na kategorie: dobrowolnych i niedobrowolnych (Adams 1981: 225). Ta pierwsza subkategoria jest często uznawana za właściwych singli. W tym miejscu rodzi się dość oczywiste pytanie o wolność stanowienia o sobie współczesnych ludzi. Zagadnienie to jest w dużym stopniu nierozwiązywalne, bowiem społeczny charakter człowieka stanowi o tym, że człowiek żyje w społeczeństwie, ale także o tym, że społeczeństwo istnieje w każdym z ludzi. Wolna wola człowieka napotyka każdorazowo na bariery tworzone przez środowisko społeczne, kulturę, uwarunkowania gospodarcze i polityczne, które powodują konieczność adaptowania się jednostki do aktualnej dla niego sytuacji społecznej. Jednocześnie jednak we współczesnych zachodnich społeczeństwach dopuszczalne jest korzystanie z wielorakich, znacznie różniących się od siebie wzorów, zawierających reguły dotyczące sposobów życia (Bauman 2002; Giddens 2004; Kaufmann 2004). Sposób, w jaki zorganizowane są społeczeństwa, stanowi o tym, że kobiety i mężczyźni o różnym statusie społecznym mogą, a nawet powinni dokonywać wyborów ścieżek ich własnych karier życiowych. Człowiek staje się w ten sposób nie odtwórcą, lecz konstruktorem własnej ścieżki życia, co poszerza jego wolność osobistą związaną z niezależnością i swobodą działania (Burch 1985). Świat społeczny postrzegany jest jako przestrzeń możliwości, doświadczania siebie w wolności stanowienia o sobie (Jacyno 2007: 45). Te przesłanki należy uznać za swoistą zachętę do wybierania niestandardowych, a więc niefamilijnych stylów życia.

Jednak owe wybory są nie tylko obciążone ryzykiem niepowodzenia, tym większym, im bardziej są unikalne, lecz także ich skutki mają prawie całkowicie indywidualny charakter. Różnego rodzaju struktury społeczne, które kiedyś wskazywały wzory godnego życia i były także pewnym ubezpieczeniem od większości ryzyk życiowych, przestały pełnić takie zadania nie tylko w stosunku do osób luźno z nimi powiązanych, ale często też wobec swoich członków (Bauman 2005: 146). Single, spotykając na swojej drodze życiowej kryzysy, nie są całkowicie bezbronni. Otoczeni są siatką więzi społecznych. Jednak nawet jeśli można je określić jako silne, to korzystanie z nich nie ma bezwarunkowego charakteru. Za zaciągnięte zobowiązania wobec krewnych czy przyjaciół single muszą się rewanżować, także poprzez utratę części swojej niezależności.

Na kwestie wolności wyborów związanych z przyjmowanymi celami życiowymi czy środkami realizacji tych celów należy spojrzeć również z perspektywy warunków brzegowych, w których są one dokonywane. Zarówno decyzje o zawarciu związku małżeńskiego, jak i wejścia w nieformalny związek kohabitacyjny czy pozostania osobą żyjącą w pojedynkę wymagają odniesienia się przynajmniej do kilku dylematów. Ewentualny przymus związany z uzyskaniem statusu

singla może wynikać z presji kilku czynników, występujących często pod postacią syndromu cech: ekonomicznych, sytuacyjnych, symbolicznych czy zawodowych (obejmujących także działania związane z kształceniem).

Inną braną pod uwagę dystynkcją przy wyróżnianiu singli jest tymczasowość bądź trwałość pozostawania osobą żyjącą w pojedynkę (por. Stein 1976), jednak bez wskazywania, jaką miarę czasu należy uznać za właściwą dla odróżnienia singla od osoby, która jedynie testuje taki sposób życia. Ten czynnik jest trudny do operacjonalizacji zarówno dlatego, że w większości przypadków pozostawanie singlami jest dla samych zainteresowanych jedynie intermedium między wspólnotowymi fazami w ich biografii, jak i z tego względu, że trudno ocenić, jaki czas jest potrzebny na to, aby w pełni nabyć cechy charakterystyczne dla statusu singla. Dlatego zamiast pytania o autonomię związaną z wyborem statusu singla, lepiej określać zakres owej autonomii.

Dylematy związane z kwestiami definicyjnymi obecne w polskich badaniach na temat singli mają swoje dwa podstawowe źródła. Po pierwsze, mają one związek z krótką historią (jednak nie dziejami) singlizmu w polskim społeczeństwie. Pierwsze badania poświęcone singlom zostały poprzedzone publikacjami prasowymi, w których dziennikarze sygnalizowali fakt pojawienia się nowego zjawiska – skłonności młodych, dobrze wykształconych kobiet i mężczyzn do funkcjonowania poza strukturami rodzinnymi (por. Czernicka 2008; Paprzycka 2008). W ich przypadku opuszczenie domu rodzinnego nie łączyło się tak, jak w wielu poprzednich dekadach, z założeniem rodziny prokreacji, lecz z samodzielnym i niezależnym od wpływów głównych struktur społecznych codziennym życiem. Taka geneza badań nad singlami spowodowała, że przyjmowane w polskich badaniach definicje singli w większym stopniu akcentowały cechy wybranych subkategorii, niż dążyły do precyzyjnego opisu charakteru i zakresu tego pojęcia. W dodatku nałożyły się na to dyskusje traktujące o skutkach przemian, jakim podlega życie małżeńsko-rodzinne Polaków (Slany 2002; Kwak 2005; Szlendak 2010). Spory o to, jaka perspektywa teoretyczna jest właściwa do tego, aby opisać złożoność postaci, jakie przyjmuje współczesna rodzina, otwierała dyskusję na temat alternatyw wobec i w ramach rodziny oraz małżeństwa.

Drugim źródłem kłopotów definicyjnych jest to, iż pojęcie singiel staje się antonimem w stosunku do osoby pozostającej w formalnym związku małżeńskim lub – rozszerzając tę perspektywę – także pozostającej w nieformalnym związku emocjonalno-seksualnym z partnerem. Współcześnie osoba niezamężna/niezonata nie podlega już tak daleko idącej stygmatyzacji, jak jeszcze kilka dekad temu. Nadal jednak pozostawanie w stanie małżeńskim uznaje się za właściwą dla każdego człowieka drogą życiową. Dlatego część badaczy po to, aby uniknąć wartościowania i stygmatyzacji osób niepoślubionych, zaczęła używać pojęcia singiel (Campbell 2003).

Przyjęcie takiej perspektywy należy uznać za chybione przede wszystkim dlatego, że osoby niepołączone formalnym związkiem małżeńskim posiadają

status niezamężnej lub nieżonatej (bez względu na przyczyny tego stanu), zaś pozostali to po prostu małżonkowie. Natomiast ci, którzy stworzyli nieformalny związek heteroseksualny to kohabitanci (konkubenci), a pozostający w związku homoseksualnym to para gejów/para lesbijek. Stosowanie takiej terminologii ma na tyle długą tradycję zarówno w nauce, jak i w mowie potocznej, że nie ma potrzeby zastępowania jej przez nowe terminy. W polskim społeczeństwie negatywne konotacje są związane raczej z kategoriami stary kawaler, stara panna, niż osoba niezamężna czy nieżonata (K o c i k 2002, s. 301). Nadto pozostawanie singlem nie da się sprowadzić tylko do cech wynikających ze statusu cywilnego człowieka, co ma miejsce wtedy, gdy obiektem badań na temat singli stają się młode panny i kawalerowie.

Pozostawanie singlem to posiadanie określonego statusu, wyznaczonego cechami związanymi ze stanem cywilnym, sytuacją materialną i społeczną, ale przede wszystkim cechami wynikającymi z realizowanego stylu życia. Nie jest on oczywiście jednym i niezmiennym konstruktem, który realizowany jest przez wszystkie osoby żyjące w pojedynkę. Styl życia singli jest obszarem dokonywanych wyborów, poprzez które człowiek doświadcza i tworzy siebie, korzystając z istniejących w tej mierze możliwości i szans. Jest, innymi słowy, „obszarem korzystania z wolności i autoidentyfikacji jednostek” (J a c y n o 2007: 44). Dlatego przy przyjęciu szerokiego sposobu definiowania singli należy pamiętać, iż w obrębie tej kategorii społecznej można wyróżnić kilka podkategorii, związanych np. z wiekiem, aktywnością zawodową, środowiskiem lokalnym czy nawet płcią.

2. Singlostwo – styl życia

Rozumiejąc styl życia singla jako ogół praktyk życiowych, obejmujących powtarzalne wzory działań, wartości, postawy i przyjmowane orientacje życiowe (S i c i ń s k i 1977), należy zadać sobie pytanie o jego szczególne cechy, a zwłaszcza te, które pozwalają na odróżnienie singlizmu od form codziennej egzystencji mających charakter wspólnotowy. Wynikają one oczywiście z faktu, że codzienność singli ma związek z ich „pojedynczością”, jednak nie tylko samodzielne i niezależne gospodarowanie uznać można za „znak firmowy” singli. Jeszcze istotniejsza jest hierarchia wartości, jakie respektują i realizują, bowiem to one ostatecznie wpływają na to, co czynią single, czego oczekują od innych ludzi czy też jakie plany dotyczące ich drogi życiowej będą chcieli realizować. Charakterystyki te towarzyszą stylowi życia całej populacji singli, lecz ich natężenie czy siła mogą ulegać zmianie zarówno w obrębie wyróżnianych subkategorii, jak i ujętych z perspektywy drogi życia singli i singielek. Tworzą one syndrom cech wzajemnie się warunkujących i wzmacniających, choć trudno mówić o którejs z nich, że jest bardziej znacząca od innych. Składnikami stylu życia singla są:

prywatność, samodzielność, samotność, wolność, zabawowość i towarzyskość. Wyróżnienie tych właśnie cech ma związek z bilansem zysków i strat, jakie przyniosło osobom żyjącym w pojedynkę pozostawanie poza strukturami rodzinnymi (Żurek 2008). Ocena skutków, jakie przyniosło singlom realizowanie tych wartości, związana jest z porównaniem swojej sytuacji życiowej z sytuacją osób będących członkami rodziny (Archer 2001: 160).

Prywatność jako zjawisko społeczne pojawiło się w czasach nowożytnych. Jednak dopiero wraz tworzeniem się społeczeństw zurbanizowanych i zindustrializowanych możemy mówić o upowszechnieniu się ideału prywatności polegającej na tym, że jednostka chroni się i jest chroniona przed niepożądaną obecnością innych ludzi, odnoszącą się do fizycznego i psychicznego oddziaływania (Bok 1982). Prywatność jest tak ważną wartością dla współczesnego człowieka, że stała się częścią praw społecznych i obywatelskich, na straży których stoją normy prawne. Pojawiło się również szereg norm kulturowych mających chronić godność człowieka. Skojarzenia, które mogą być łączone z prywatnością, choć granice między nimi są dość płynne, to samotność rozumiana jako fizyczna izolacja od innych ludzi, anonimowość, rezerwa rozumiana jako stan niedopowiedzenia w relacjach między ludźmi (odpowiadająca zjawisku „grzecznej nieuwagi”), w końcu zaś zażyłość, będąca kolektywnym wymiarem prywatności i oznaczająca ochronienie struktur społecznych przed zewnętrznym zainteresowaniem i ingerencją (por. Westin 1967).

Prywatność singli wyznaczona jest tym, że osoby żyjące w pojedynkę mają samodzielność mieszkaniową i samodzielnie prowadzą gospodarstwo domowe. Tę statusową cechę stylu życia singli uznać należy za przyczynę innych czynników składających się na ich styl życia. Codziennosc singli, ich zachowania, podejmowane działania, codzienne rytuały, nawyki, jakie posiadają, nie natrafiają w przestrzeni, jaką zajmują na korekty i kontrolę ze strony innych osób. Ten aspekt wolności związanej z przestrzenią mieszkania jest przez osoby żyjące w pojedynkę szczególnie ceniony. Jednak towarzyszą temu zagrożenia, przede wszystkim związane z większymi kosztami finansowymi samodzielnego bytowania, a także wynikające z ponoszenia konsekwencji wszelkiego rodzaju problemów, dylematów czy ryzyk życiowych. Współdomownicy są dla jednostki swojego rodzaju ubezpieczycielem, osłabiając skutki takich zjawisk, jak bezrobocie, problemy finansowe, załamania nerwowe czy choroba. Takiego komfortu egzystencji nie mają single. Być może dlatego, jak pokazują badania amerykańskie, starzejący się bezzenni mężczyźni są skłonni zmienić swój status, zawierając małżeństwo (Pinquart 2003). To, co domownikom jest dane, подарowane, single muszą odpracować czy opłacić, co paradoksalnie oznacza uszczuplenie ich prerogatyw decyzyjnych.

Samodzielność – także ona odnosi się do rudymenarnych właściwości sytuacji życiowej singli, mając wymiar materialny i finansowy. Niektóre badania pokazują, że poczucie dobrostanu wynika z zaspokojenia przez singli podstawowych

potrzeb materialnych (Bedard 1992), w innych pojawia się hipoteza mówiąca o tym, że single dobrobyt materialny „wymieniają” za małżeństwo, w efekcie czego wraz z rosnącym poziomem zamożności zmniejszać się będzie ich skłonność do zmiany stylu życia na małżeńsko-rodzinny (Raymo 1998).

Samodzielność singli oznacza, że sami są odpowiedzialni za gromadzenie zasobów, które umożliwiają im egzystencję. Jednocześnie mogą swobodnie dysponować pieniędzmi i dobrami materialnymi, nie licząc się z oczekiwaniami i żądaniami osób trzecich, co sami uznają za przywilej swojej sytuacji życiowej. Za wynagrodzenie uzyskiwane z tytułu wykonywanej pracy zawodowej (rzadziej źródłem dochodów są emerytury, renty, stypendia, czy zapomogi) single kupują sobie wolność i niezależność (Bellah 1985: 77).

Użytkowanie dóbr stanowiących wyposażenie mieszkań singli i będących częścią ich osobistego majątku też staje się źródłem problemów. Po pierwsze, związanych z kosztami ich używania – single jednoosobowo ponoszą większe nakłady na tego rodzaju opłaty. Po drugie, osoby żyjące pojedynkę nie mogą podzielić się obowiązkami z tytułu prowadzenia gospodarstwa domowego z innymi osobami. Z tego powodu dyskusja o tym, jak w odniesieniu do gospodarstwa domowego ekwiwalentnie można potraktować czas i pieniądź (por. Becker 1990), w stosunku do singli nie ma większego zastosowania. Większość singli po prostu nie stać na to, aby zatrudniać pomoc domową, która odciążałaby ich od konieczności wykonywania prac domowych. Nie są też w stanie rozwiązywać tych problemów, opłacając usługi czy świadczenia z nimi związane. Mimo że współczesne zachodnie społeczeństwa tworzą warunki techniczno-cywilizacyjne wychodzące naprzeciw osobom mającym minimalne kompetencje i umiejętności związane z wykonywaniem prac domowych, to wyposażenie gospodarstwa domowego w odpowiednie urządzenia i środki uzależnione jest od zarówno od poziomu zamożności, jak i od subiektywnej oceny singli przydatności posiadania zmywarki czy kuchenki mikrofalowej. Strategia, jaką najczęściej stosują single, polega na korzystaniu z nieodpłatnej pomocy krewnych, rzadziej przyjaciół czy kolegów. Wsparcie tego rodzaju nie ma jednak systematycznego charakteru ani też nie dotyczy wszystkich singli.

Ponieważ dla singli bardzo istotne jest osiągnięcie samodzielności bytowo-materialnej, tak dużą wagę przywiązują do wykonywania pracy zawodowej, która im ją gwarantuje. Kariera zawodowa rzadko jednak staje się celem autonomicznym. Jest raczej narzędziem, za pośrednictwem którego żyjący w pojedynkę kobiety i mężczyźni są w stanie osiągać inne cele szczegółowe. Single pracują, aby ciekawie przeżywać swoje życie, a nie żyją, aby pracować. Środowisko zawodowe pełni dla singli jeszcze jedną ważną rolę – jest miejscem, w którym powstają sieci relacji społecznych, które, choć oparte na słabszych więziach, stają się ważnym elementem ich kapitału społecznego. Być może dlatego osoby żyjące w pojedynkę są bardziej od zamężnych i żonatych zadowolone z osiągniętych zarobków (Gorman 2000).

Samotność ma prawnocywilny, ale także społeczny wymiar. Nie może być rozumiana tożsamo z osamotnieniem czy izolacją społeczną. Singli, niebędących z definicji członkami wspólnot rodzinnych czy parafamilijnych, nie charakteryzuje deficyt społecznych relacji i stosunków społecznych, wraz z towarzyszącymi temu objawami, takimi jak depresja, strapienie, otępienie czy poczucie niepewności i zagrożenia (por. Peplau, Perlman 1982). Niektórzy badacze rozszerzają powyższe ujęcie i dodają, że osamotnienie to efekt niezgodności pomiędzy rzeczywiście utrzymywanymi kontaktami społecznymi a tymi, które chcieliby utrzymywać (Sermat 1978: 274). Warto tym miejscu podkreślić, że na samotność można spojrzeć nie tylko jak na pewien negatywny stan emocjonalny, lecz także z perspektywy zalet, które przynosi. Walory samotności odnoszą się też do niezależności, jaką daje i kreatywności, której wymaga, a także wolności działań (Larson 1997: 84).

Samotność singli jest dla nich zarówno stanem pożądanym i w pewnym sensie afirmowanym, jak i w pewnych okolicznościach przynoszącym negatywne doświadczenia. Jednak zalety przeważają – stąd można powiedzieć, że samotność singli jest ich „niszą”, której bronią przed niepożądaną codzienną obecnością innych ludzi.

Single są osobami, których nie łączy trwały związek miłosny o charakterze hetero- lub homoseksualnym. Podejmują jednak tego rodzaju zachowania, co często wiąże się ze zmianą partnerów seksualnych (Bernardes 1997: 127). W odniesieniu do różnic między obu płciami zwraca uwagę trwałość zasad i norm odnosząca się do podwójnych standardów, jakie obowiązują kobiety i mężczyzn. Bez względu na status cywilny, jaki mają kobiety, obowiązuje je większa niż mężczyźni wstrzeźliwość dotycząca praktyk seksualnych. Społeczna petryfikacja tego rodzaju zasad wydaje się podstawowym powodem tego, iż to mężczyźni żyjący w pojedynkę częściej niż kobiety mówią o posiadaniu sympatii (partnerki seksualnej), a także o tym, że wiele ich aktywności związanych z czasem wolnym ma służyć jej poszukiwaniu.

Kobiety i mężczyźni żyjący w pojedynkę nie odrzucają możliwości zawarcia związku małżeńskiego czy utworzenia związku o nieformalnym charakterze, jest to jednak perspektywa dotycząca przyszłości i mająca szansę urzeczywistnienia pod warunkiem znalezienia partnera o oczekiwanych cechach statusowych i osobowościowych. Aktywność na tym polu, związana z posiadaniem szerokiego grona przyjaciół, kolegów i znajomych, pełni nie tylko role przystosowawcze, związane z osłabieniem syndromu osoby osamotnionej czy samotnej, lecz może służyć swoistemu testowaniu siebie na rynku małżeńskim.

Wolność to kolejny element składający się na syndrom cech związanych ze stylem życia singli. Jest ona immanentnie związana z procesem modernizacji społecznej, a zwłaszcza ze zjawiskiem indywidualizacji. Życie singli przeżywane jest jako los indywidualny, a nie jako część położeń czy dziejów grup społecznych. Wybory, jakich dokonują w odniesieniu do pierwszorzędnych i pobocznych celów, narzędzia, jakie wybierają, aby te cele realizować są autonomiczne i niez-

leżne od kolektywnych zobowiązań. Wolność w zakresie wyboru zarówno stylu życia, jak i jego segmentu, oznacza, że single podejmują decyzje nie tylko w odniesieniu do czysto instrumentalnych skutków, jakie one przynoszą, ale również w ten sposób kształtują swoją tożsamość (K a u f m a n n 2004: 113). Rozwija to refleksyjność odnoszącą się do wszystkich praktyk życia codziennego i jest też źródłem osobistej satysfakcji oraz zadowolenia (ibidem: 91). Dlatego zachowania singli, działania, jakie podejmują, więzi społeczne, jakie budują oparte są na jednym paradygmacie – afirmacji siebie.

Szczególnie ważne dla singli są te cele, które mają prestiżowy charakter lub są związane z samorealizacją (Ż u r e k 2008). Możliwość eksperymentowania ze swoim życiem, realizowania dążeń mających często krótkoterminowy charakter, poczucie, że jest się ich jedynym beneficjentem – staje się swoistym wyznacznikiem stylu życia singli. Single, dążąc do osiągnięcia celów życiowych, nie muszą w swoich zamysłach uwzględniać interesów i dobrostanu innych osób. Wolność i niezależność są najczęściej pojawiającymi się określeniami, jakich używają single, aby wskazać na zalety realizowanego przez siebie projektu życiowego.

Zabawowość w życiu singli związana jest z najbardziej cenioną przez nich sferą życia codziennego – czasem wolnym. Wartość przypisywana zajęciom związanym z czasem wolnym jest cechą współczesnych społeczeństw, nie to więc odróżnia styl życia singli od innych sposobów życia. Chodzi natomiast o preferowane formy odpoczynku, a także miejsca i ludzi, z którymi spędzają czas wolny. Mimo iż bardzo cenią sobie swobodę i niezależność, jaką zapewnia im ich własne mieszkanie, to korzystają z każdej możliwości rekreacji i odpoczynku, która wiąże się z jej postaciami pozadomowymi. Zatem kolejna cecha stylu życia singli polega na tym, że atrakcyjnie spędzony czas wolny to ten, który daje możliwość obcowania i rozmów z bliskimi osobami, a przede wszystkim z przyjaciółmi singli. Sama ich obecność jest dla singli i singielek nagradzająca (K e l l y 2001: 45). Również członkowie rodzin mają taką możliwość (wynikającą z współzamieszkiwania), a nawet przymus normatywny nakazujący obcowanie ze sobą w warunkach rekreacyjnych. Jednak tylko single znajdują się w takiej sytuacji, w której mogą decydować, z kim, kiedy i w jaki sposób podejmują aktywności związane z czasem wolnym. Obecność innych, przyjaznych i bliskich osób jest dla singli tak ważna, że nawet jeśli nie mogą wchodzić w bezpośrednie interakcje ze znajomymi osobami, to wykorzystują w tym celu Internet czy telefony. W ten sposób kręgi przyjacielskie i koleżeńskie aktualizują się i umacniają zarówno przez bezpośrednie kontakty osób do nich należących, jak i dzięki wykorzystaniu wirtualnych płaszczyzn spotykania się. Należy jednak podkreślić, że wirtualność nie zastępuje, a jedynie wzmacnia i petryfikuje te więzi, których źródłem jest dzielenie wspólnej przestrzeni dającej możliwość wchodzenia w bezpośrednie interakcje.

Towarzystwo, składające się na syndrom singlizmu, pojawia się jako konsekwencja ambiwalencji związanej z oceną własnej sytuacji życiowej. Paradoksalnie, afirmując niezależność, swobodę i możliwość ekspresji siebie, single jed-

nocześnie tęsknią za stałą obecnością innego człowieka w ich życiu (Lewis, Moon 1997). Te dwie idee przeplatają się stale w ich codziennej egzystencji, stanowiąc o blaskach i cieniach ich codzienności. Dlatego też, tworząc szerokie granice swojej autonomii wyznaczonej prywatną przestrzenią, poszerzaniem sfery intymności, do której dostępu nie mają ani przyjaciele, ani partnerzy seksualni, ani tym bardziej bliscy krewni, jednocześnie czynią wiele, aby nie stać się osobami samotnymi. Zadowolenie z życia, poczucie osobistego szczęścia kobiet i mężczyzn żyjących w pojedynkę jest funkcją ilości i jakości stosunków społecznych, jakie utrzymują. To zresztą pewna stała prawidłowość charakteryzująca społeczeństwa europejskie (Growiec 2011: 135). Im więcej stosunków społecznych i im są bardziej złożone, tym większe jest poczucie dobrostanu psychicznego singli (Cockrum, White 1985). Dla jakości życia singli istotne znaczenie mają zatem zarówno słabe, jak i silne więzi, składające się na ich kapitał społeczny. Dzięki tym pierwszym osłabiane jest poczucie osamotnienia czy izolacji. Te drugie są szczególnego rodzaju zabezpieczeniem, zapewniającym poczucie bezpieczeństwa socjalnego i dobrostanu emocjonalnego. Single nie tylko umacniają i rewitalizują zależności, jakie łączą ich z osobami tworzącymi ich środowisko społeczne, lecz także podejmują wiele wysiłku, aby budować nowe, nie zawsze związane z ich przynależnością do struktur, ale też polegające na tworzeniu gwiazdzistych sieci społecznych. Cechą więzi jest ich otwarty charakter, przechodniość relacji i to, że ich podstawą jest norma wzajemności.

3. Typy singlostwa

Dążenie singli do budowania szerokiego zaplecza społecznego w postaci różnorodnych grup formalnych i nieformalnych, kręgów społecznych, sieci relacji społecznych, organizacji i stowarzyszeń, w jakich uczestniczą jest częścią taktyki postępowania, mającej na celu adaptację do świata społecznego, w którym pierwszorzędne znaczenie ma przynależność do jakiejś grupy wspólnotowej. Indywidualizm jako idea dająca człowiekowi szansę na samodzielne kształtowanie swojego losu, powoduje jednocześnie narażenie go na negatywne skutki dokonywanych wyborów (Beck 2004). Brak umocowania singli we wspólnotach, które dają swoim członkom bezwzględne wsparcie, należy uznać za bezpośrednią przyczynę stale towarzyszącego im poczucia zagrożenia (Hortulanus, Macheilse and, Meeuwesen 2005). Ryzyko to starają się zniwelować bądź osłabić, sięgając po strategie przystosowawcze, polegające na konstruowaniu złożonych relacji społecznych oraz na dążeniu do uzyskania niezależności materialnej. Skutki wszelkich ryzyk występujących w życiu singli są osłabiane dzięki możliwości korzystania z programów socjalnych (rent, emerytur, pomocy społecznej), jednak nie stanowią one podstawowego źródła wsparcia, a raczej pełnią role pomocnicze.

Związki singli ze środowiskiem społecznym mogą być opisane dzięki odwołaniu się do koncepcji orientacji na mikrostrukturę (Żurek 1997). Jest ona budowana w odniesieniu do siły i charakteru więzi łączącej jednostki z osobami, kręgami, sieciami i grupami społecznymi, na które składają się oczekiwania skierowane w ich stronę, dotyczące zaspokajania potrzeb oraz zachowania i podejmowane działania, które mają charakter wzajemny.

Odwołując się do badań poświęconych polskim singlom mieszkającym w dużych i małych miastach (Żurek 2008), można stwierdzić, że szczególne istotne z tego punktu widzenia są dwie kategorie osób: najbliżsi krewni (są nimi najczęściej rodzice i rodzeństwo) oraz przyjaciele i koledzy. Nie są to jedyne osoby, z którymi single utrzymują stosunki społeczne. Wymienić należy także znajomych, dalszych krewnych, sąsiadów, współpracowników czy uczestników grup formalnych, stowarzyszeń i organizacji. Ich liczba zmienia się wraz z wchodzeniem w kolejne fazy biograficzne, podobnie jak siła więzi łącząca z nimi singli. Jednak z całą stanowczością można stwierdzić, iż single nie izolują się od swojego środowiska społecznego, a raczej dbają o stałe poszerzanie jego granic. Jest to zresztą konieczna strategia przystosowawcza, ponieważ nie mogą oni korzystać z przywileju bezwarunkowego wsparcia swojego otoczenia, ani też oczekiwać, że ewentualna pomoc zawsze będzie pochodzić z tego samego źródła. Dlatego tak konstruują swoje relacje z otoczeniem, aby znaleźć grupy, kręgi lub sieci społeczne „specjalizujące się” w określonych działaniach na ich rzecz. Kręgi rodzinne – przede wszystkim dotyczy to rodzin pochodzenia – służą singlom wsparciem materialno-instrumentalnym, udzielają pomocy w różnych trudnych sytuacjach życiowych, w jakich znajdują się single. Pomoc udzielana przez krewnych następuje w odwołaniu do zasady lojalności wewnątrz- i międzypokoleniowej oraz ma charakter bezwarunkowy, tzn. nie musi się łączyć z jej odwzajemnieniem czy jakąś formą zapłaty lub rekompensaty. Wsparcie tego rodzaju jest tym większe, im bliższe jest pokrewieństwo oraz im bardziej krewni akceptują realizowany przez singli styl życia.

Kręgi, grupy i sieci przyjacielskie zapewniają singlom zaspokojenie potrzeb emocjonalnych i towarzyskich, są też dla nich środowiskiem opiniotwórczym. Ponadto udzielają wsparcia związanego z utrzymywaniem stabilizacji egzystencjalnej, choć nie jest to ich zadaniem pierwszorzędym. Tym, co charakteryzuje oddziaływanie przyjaciół na tworzenie poczucia dobrostanu osób żyjących w pojedynkę, jest spontaniczność działań przyjaciół, ich niestrukturalizowana natura, a także odwoływanie się do idei bezinteresownego daru.

Biorąc pod uwagę siłę i charakter relacji, jakie zachodzą między singlami a ich środowiskiem społecznym, można wskazać kilka postaci, jakie przyjmuje realizowany przez nich styl życia.

Można wyróżnić singlostwo osamotnione, w którym dominują okazjonalne i formalne stosunki społeczne, brak jest silnych i zażyłych relacji społecznych, a realizowany styl życia postrzegany jest jako przymusowy i narzucony sytuacją. Wolność i niezależność oraz całkowita prywatność są dominującymi elementami

tego stylu życia. Single ci nie są najczęściej z niego zadowoleni, co jest wynikiem subiektywnie ocenianego deficytu więzi społecznych. Nie jest to jeszcze izolacja czy osamotnienie społeczne, jednak stosunki społeczne, które utrzymują, mają powierzchowny i wyspecjalizowany charakter. Singlom tym szczególnie brakuje kręgów towarzyskich, w których sama możliwość nieskrępowanego i nienastawionego na jakąś korzyść obcowania z innymi ludźmi staje się nagradzająca.

Inny styl życia charakteryzuje singli samodzielnych, czyli takich, dla których posiadany status służy realizowaniu celów prestiżowych i hedonistycznych. Ten rodzaj singlostwa nastawiony jest na działania, które służą ekspozycji własnej osoby oraz dążeniu do osiągania przyjemności i zadowolenia, nawet jeśli mogłoby się to odbywać ze stratą czy krzywdą innych osób. Jak się wydaje, właśnie w odniesieniu do niego mówi się o egotyzmie singli. Samodzielność singli polega nie tylko na afirmowaniu takich cech, jak prywatność, wolność, samodzielność czy zabawowość, lecz także na instrumentalnym wykorzystywaniu sieci relacji społecznych. Single samodzielni tworzą i umacniają swoje środowisko społeczne zgodnie z zasadą użyteczności. Utrzymywane relacje społeczne mają służyć konkretnym celom, najczęściej o charakterze instrumentalnym. Single są bardzo aktywni w działaniach mających poszerzać grono kolegów i znajomych. Jednak ich strategia polega na tworzeniu poszerzających się stale sieci społecznych, a nie na wchodzeniu w struktury, takie jak grupy przyjacielskie czy kręgi koleżeńskie. Ekspansywność działania na tym tle wiąże się z tendencją do ograniczania liczby przyjaciół na rzecz poszerzania listy kolegów i znajomych. Spotkania z rodziną ograniczają do tych sytuacji, w których należy aktualizować swoją do niej przynależność (taką rolę pełnią uroczystości rodzinne) lub do tych, w których zwracają się o pomoc lub wsparcie.

Odmienny styl życia singli można określić jako plemienny. Polega on na rozbudowanych relacjach i związkach utrzymywanych z przyjaciółmi, kolegami i współpracownikami. Plemiennność singli, pojęcie wprowadzone przez Ethana Wattersa (Watters 2004), oznacza, że takie osoby porzuciły rodzinne zobowiązania, zastępując je uczestnictwem we wspólnotach przyjacielskich. Uczestnictwo w takich strukturach, obudowanych siatką więzi koleżeńskich i znajomościowych, oznacza nie tylko praktykowanie specyficznych rytuałów, wspólne spędzanie czasu wolnego, ale również podejmowanie wspólnych aktywności oraz „podzielanie wartości, miejsc i ideałów” (Maffesoli 2008: 47). Przyjaciele stają się dla singli źródłem wsparcia, afiliacji, stabilności życiowej. Mniej lub bardziej rozbudowane struktury i sieci przyjacielskie są podstawowym zapleczem społecznym, a ich użyteczność rozciąga się od zaspokajania potrzeb bytowych po potrzeby wyższego rzędu. Single plemienni orientują się w swoim życiu głównie na te aspekty codzienności, które mają zabawowy i towarzyski charakter. Wolność, do której dążą, jest wolnością od zobowiązań rodzinnych i wolnością ku wyborowi kręgów towarzyskich, które określają ich postawy, oczekiwania wobec świata społecznego, a także standardy i wzory postępowania. O singlach realizujących taki styl życia można powiedzieć, że zamienili jeden rodzaj zobowiązań na inny – rodzinę na przyjaciół.

Natomiast singlizm familijny charakteryzuje osoby, które paradoksalnie uwalniając się od struktur rodzinnych, tak naprawdę ich nie porzuciły. Prywatność i samotność singli familijnych jest skutkiem pojawienia się w ich życiu sytuacji, które wymagały opuszczenia rodziny i nie pozwoliły na zbudowanie jej nowych form. W pewnym sensie można ich określić jako osoby, które nie dokonały wyboru realizowanego stylu życia, ale zostały postawione wobec takiego wyboru, a raczej skutków, które przyniósł. Rodzina pełni wobec takich singli zadania opiekuńczo-instrumentalne, jest też najważniejszą grupą zaspokajającą potrzeby rozrywki i rekreacji. Singlizm familijny nie poszerza wolności i niezależności singli, lecz ukierunkowuje go na działania związane z przyjmowanymi przez singli celami szczegółowymi.

Cechą singlizmu nieselektywnego jest utrzymywanie równowagi między różnymi strukturami i sieciami społecznymi. Dotyczy ona zarówno charakteru utrzymywanych więzi, jak i ich siły. Przyjaciele, koledzy, krewni czy współpracownicy pojawiają się w centrum zainteresowań osób żyjących w pojedynkę ze względu na korzyści, jakie single osiągają z takich relacji. Instrumentalnemu wykorzystywaniu relacji społecznych towarzyszy stałe dążenie singli, mające na celu ochronę ich prywatności, niezależności i wolności. Singli nieselektywnych cechuje też orientacja na aktywne spędzanie czasu wolnego, w tym takie jego postaci, w których zaspokajają hedonistyczne potrzeby. Pozostawanie człowiekiem pojedynczym jest w tym przypadku celową, świadomie wybraną strategią życiową, która pozwala na podejmowanie takich działań i przejawienie takich zachowań, które nie byłyby możliwe, jeśli singiel byłby członkiem jakiejś grupy wspólnotowej. Nieselektywny singlizm jest równie często pewnym przejściowym okresem w biografii kobiet i mężczyzn, służącym temu, aby znaleźć odpowiedniego partnera, z którym w przyszłości połączy ich – formalny lub nie – związek małżeński. Etap niezależnego i samodzielnego życia single nieselektywni poświęcają na budowanie stabilizacji finansowej i materialnej. Kluczem do niej jest praca zawodowa, którą wykonują.

Różne postacie stylu życia singli mogą ulegać dalszemu różnicowaniu, przede wszystkim ze względu na statusowe cechy osób żyjących w pojedynkę. Jednak opisane wyżej dystynkcje można uznać za matrycę, wykorzystywaną przy konstruowaniu własnej drogi życiowej przez singli.

Bibliografia

- Adams M. (1976), *Single blessedness: Observation on the single status in married society*, Basic Books, New York.
- Adams M. (1981), *Living singly*, [w:] P. Stein (ed.), *Single Life: Unmarried Adults in Social Context*, St. Martin's Press, New York.
- Archer M. S. (2001), *Rational Choice Theory. Resisting Colonization*, Taylor & Francis, London.

- Arikian N., Benson S., Frazier P., Losoff A., Steven M. (1996), *Desire for marriage and life satisfaction among unmarried heterosexual adults*, „Journal of Social and Personal Relationships”, Vol. 13, s. 225–239.
- Bauman Z. (2002), *Individualized Society*, Polity, Cambridge.
- Bauman Z. (2005), *Europa – niedokończona historia*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Beck U. (2004), *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Becker G. (1990), *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, PWN, Warszawa.
- Bedard M. (1992), *Breaking with Tradition: Diversity, Conflict and Change in Contemporary American Families*, Dix Hills, New York.
- Bellah R. (1985), *Habits of the Heart, Individualism and Commitment in American Life*, University of California Press, Berkeley.
- Bernardes J. (1997), *Family Studies: An Introduction*. Taylor & Francis, London.
- Brown H. G. (1970), *Sex and the New Single Girl*, Bernard Geis Associates, New York.
- Bok S. (1982), *Secrets: on Ethics of Concealment and Revelation*, Pantheon Books, New York.
- Burch T. K. (1985), *Changing age-sex roles and household crowding: A theoretical note*, [w:] *Proceedings of International Population Conference, Florence 1985*, International Union for the Scientific Study of Population, Liege.
- Campbell L. D. (2003), *Singles/Never Married Persons*, MacMillan Reference, New York.
- Cargan L., Melko M. (1982), *Single. Myths and Realities*, Sage, Beverly Hills.
- Cockrum J., White P. (1985), *Influences on the life satisfaction of never-married men and women*, „Family Relations”, Vol. 34.
- Czernecka J. (2008), *Polski singiel – obraz w mediach a autowizerunek*, [w:] E. Malinowska (red.), *Stereotypy a rzeczywistość na przykładzie wybranych kategorii społecznych*, Oficyna Wydawnicza Terceja, Łódź.
- DePaulo B. M., Morris W. L. (2005), *Singles in society and in science*, „Psychological Inquiry”, Vol. 16, s. 57–83.
- Gergen K. J. (1999), *An invitation to social construction*, Sage, London.
- Giddens A. (2004), *Socjologia*, PWN, Warszawa.
- Gorman E. (2000), *Marriage and Money*, „Work and Occupations”, Vol. 27, s. 64–88.
- Growiec K. (2011), *Kapitał społeczny. Geneza i społeczne konsekwencje*, „Academica”, Warszawa.
- GUS (2008), *Prognoza gospodarstw domowych według województw na lata 2008–2035*, Warszawa.
- Hortulanus R., Macheilseand A., Meeuwesen L. (2005), *Social Isolation in Modern Society*, Taylor & Francis, London–New York.
- Jacyno M. (2007), *Kultura indywidualizmu*, PWN, Warszawa.
- Kaufmann J. C. (2004), *Ego: socjologia jednostki*, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Kelly J. R. (2001), *Leisure and the family*, [w:] C. Critcher, P. Bramham, A. Tomlison (eds.), *Sociology of leisure. A reader*, Spon Press, London.
- Kocik L. (2002), *Wzory małżeństwa i rodziny. Od tradycyjnej jednorodności do współczesnych skrajności*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków.
- Kuklińska K. L. (2012), *Polskie singielki. Płeć kulturowa. Feminizm. Ponowoczesność. Internet*, Difin, Warszawa.
- Kwak A. (2005), *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Larson R. (1997), *The emergence of solitude as a constructive domain of experience in early adolescence*, „Child Development”, Vol. 68, s. 80–93.
- Lewis K. G., Moon S. (1997), *Always single and single again women: A qualitative study*, „Journal of Marital and Family Therapy”, Vol. 23, s. 115–134.

- Maffesoli M. (2008), *Czas plemion*, PWN, Warszawa.
- Paprzycka E. (2008), *Kobiety żyjące w pojedynkę. Między wyborem a przymusem*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Peplau L., Perlman D. (1982), *Perspectives on loneliness*, [w:] L. Peplau, D. Perlman (eds.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research, and Therapy*, Wiley Interscience, New York.
- Pinquart M. (2003), *Loneliness in married, widowed, divorced, and never-married older adults*, „Journal of Social and Personal Relationships”, Vol. 20, s. 31–53.
- Raymo J. (1998), *Later marriages or fewer? Changes in the marital behavior of Japanese women*, „Journal of Marriage and the Family”, Vol. 60, s. 1023–1034.
- Rubinstein R. (1987), *Never Married Elderly as a Social Type: Re-evaluating Some Images*, „The Gerontologist”, Vol. 27, s. 108–113.
- Ruszkiewicz D. (2008), *Życie w pojedynkę – ucieczka od rodziny czy znak naszych czasów*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
- Sermat V. (1978), *Sources of loneliness*, „Essence”, No. 2, s. 271–276.
- Siciński A. (1977), *Orientacja teoretyczna badań stylu życia*, [w:] A. Siciński (red.), *Problemy teoretyczne i metodologiczne badań stylu życia*, IFiS PAN, Warszawa.
- Słany K. (2002), *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków.
- Stein P. J. (1976), *Single*, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Szlendak T. (2010), *Socjologia rodziny: ewolucja, historia, zróżnicowanie*, PWN, Warszawa.
- Watters E. (2004), *Urban Tribes: A Generation redefines Friendship, Family and Commitment*, Bloomsbury, New York.
- Westin A. (1967), *Privacy and Freedom*, Atheneum, New York.
- Żurek A. (1997), *Mikrostrukturalne uwarunkowania opinii i poglądów politycznych Polaków*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, t. 3.
- Żurek A. (2008), *Single. Żyjąc w pojedynkę*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Aldona Żurek

SINGLES – A SOCIAL CATEGORY AND A LIFESTYLE

Summary. Polish sociologists conduct research on singles only for several years, despite much longer history of singlehood in Poland. Therefore, to determine who should be the object of such studies is not clear. This text is devoted to the analysis of the characteristics of people living alone, such as marital status, age, type of household and the local environment, complemented by a team of subjective factors (one self-perception as a single or voluntary life choice). The publication also includes a discussion of lifestyle singles in the context of values such as privacy, independence, solitude, freedom, playfulness and sociability. In addition, this article describes the types of singlehood in relation to the nature of the relationship between singles and their social environment. Will be discussed in turn: solitude singlehood, independent singlehood, tribal singlehood, family singlehood and non-selective singlehood.

Keywords: single, singlehood, values, life styles, social category.